

„KAKO I ZAŠTO ŽELIMO DA ZNAMO SVE“

Sažetak: Pravi se distinkcija, traži osobenost i razlozi „znanja o svemu“ i „znati to sve“, jer nisu isto. Namera je i da se pokaže da ova različitost nije ontološkog nego gnoseološkog tipa. Da i jedna i druga vrsta pripada gnoseološko-epistemološkoj ravni ili stvari saznanja i znanja, a ne postojanja. Da problem svrhe leži u saznanju.

Ako se pitamo kako je moguće ili na koji način je ostvarljivo „znanje o svemu“, onda je to do sada bilo ograničeno na ono što se zove sveznalstvo ili posedovanje znanja o svemu i svačemu. Zatim enciklopedijsko znanje i na kraju kao Internet. Enciklopedijsko znanje kao znanje o svemu je imalo pretenziju da postane nauka znanja o svemu insistirajući na sređivanju znanja. Pokazalo se da to nije moguće time što se enciklopedija podelila na mnoštvo enciklopedija. Internet nije nauka, već neki prelaz između sveznalstva i enciklopedije. U međuvremenu „znati to sve“ se posle viševekovne dominacije izgubilo u bujajućem „znanju o svemu“. Međutim, da li je to tako ili se ono samo povuklo delujući iz „drugog plana“ i na drugi način?

Cljučne reči: znanje, znanje o svemu, znati to sve, svrha saznanja

Da želimo da znamo sve, pored nekih izuzetaka ili kada nešto ne želimo da znamo mada i u tim slučajevima znamo šta ne želimo da znamo, neosporna je činjenica. U tome smo kao ljudski rod osobeni ali i „nezaustavljivi“ ili bolje rečeno „nezajajljivi“. Potvrđuje se ono sokratovsko, da se čovekova priroda ponajviše odlikuje u znanju ili aristotelovsko, da ljudi teže znanju; možda kantovsko, da je reč o nagonu za saznanjem koji neprestano teži da se proširi. Ako je to tako, onda se postavlja pitanje: „Kako i zašto želimo da znamo sve?“ Pošto je složeno, možda je najbolje poći u oprobanoj filozofskom maniru od određenja pojmova koji ga čine i time doći do relativno valjanog odgovora.

Reč je pre svega o „znanju“ – jer „želimo da znamo sve“. Ono je centralni pojam, te je normalno pitati se šta je znanje. Veliki broj definicija znanja, razne klasifikacije, teorije koje su veoma rasprostranjene u teorijama saznanja, epistemologijama, psihologijama itd. i sam broj kognitivnih disciplina pokazuje da odgovor na pitanje o znanju nije uopšte jednostavan. Ono zahteva veliki prostor za razmatranje i metaforično jeste lavirint iz koga je čak teško izaći ili doći do konačnog odgovora i rešenja. Ipak, zašto je to tako? Zašto do današnjih dana nema bar delimično prihvatljive odrednice znanja? A opet ne odustaje se od pokušaja odgovaranja, što pokazuje

podatak o mnoštvu njegovih odrednica. Čak se prilazi problemu sa početnom konstatacijom da je odgovor neizvestan. Na primer, Dejvid Hemlin započinje razmatranje o znanju: „Šta znači znati nešto?“ I nastavlja: „Ovo pitanje je očito centralno za teoriju saznanja...“. Zatim konstatuje: „Teškoća je da se sazna tačno kako odgovoriti na to pitanje“ (Hemlin, 2001: 78).¹

Odmah treba naglasiti da ovde nije u pitanju znanje o nečemu, već znanje o znanju. Hemlinovski, šta znači znati znanje. Teškoća je u tome, da reći šta je znanje zapravo znači prethodno znati sve situacije „znati nešto“ ili sva moguća partikularna znanja. Znati šta je znanje praktično zahteva znati (i) „sve“. A kao što je poznato ovakva indukcija je nesigurna po pitanju valjanosti zaključka, pošto ovo „sve“ nije moguće okončati, a opet prisutna je u prirodi znanja. Da bismo izbegli prethodnu teškoću možemo određivati pridodavanjem u definisanju, tj. pomoću nekog pojma. Na primer, da je „znanje istinito verovanje“ ili bilo šta drugo. I u ovakvim slučajevima se opet postavlja problem znanja o tom pojmu ili beskonačni regres. Izgleda da i jedan i drug put vode u znati sve. Samo znanje nas tera, ono teži i da saznajemo novo znanje do onoga sve koje se opet i samo završava u znanju koga treba obuhvatiti. Znati šta je znanje hegelovski je apsolutna stvar što može da se svede na znati „sve“.² Iz ovakve perspektive „znati“ i „sve“ koincidiraju do jednakosti. Zaključak je, ako krenemo od „znanja“, onda je ono to koje nas nagoni i vodi do „sve“. I obratno, ako kažemo „sve“ onda se misli da „znamo“.

Drugi veoma važan pojam u našem složenom pitanju je glagol „želeti“. Važan jer nas nagoni u krajnjoj liniji u nešto što izgleda ne možemo okončati. On spada u naše bitne mentalne radnje ili stanja. Pored saznanja, drugih voljnih poriva i emocija predstavlja element psihičkog doživljavanja. Dosta širok i kao znanje neodređen do kraja. Želimo mnogo toga do želje da znamo sve. Blizak je ali ne i sinoniman sa „voleti“, „žudeti“. Blizina je, videćemo, u ovom „sve“. I volimo i žudimo tako da je predmet žudnje celovit te i znanje koje je u vezi sa njim. Ne možemo da volimo i žudimo tako a da taj predmet žudnje za nas bude polovičan.³ Ovde ne mislimo da

¹ Nešto slično tvrdi i Alfred Ejer: „Razliku između upotrebe jednog izraza i analize njegovog značenja nije lako shvatiti.“ (Ejer, 1998: 52). I stav Žaka Deride možemo protumačiti na način, da je za znati znanje potrebno ne-znanje: „Da bi znanje bilo istinito i da bi znalo ono što zna, potrebno je ne-znanje.“ (Derida, 2001: 68). Reći šta je znanje potrebuje nepostojanje ovoga „ne-znanje“.

² Kako Rasl komentariše: „Hegelova je glavna teza da je sve što je manje od cjeline očito fragmentarno i očito nepodobno opstojati bez svoje dopune, ostatka svijeta.“ (Russel, 1982: 233).

³ Ne bi trebalo ovog puta da široko ulazimo u ove odnose, jer je naš predmet interesovanja pojam "želeti". Ali, sigurno je da o predmetu ljubavi te i žudnje želimo da znamo sve do znanja u odnosu na nekoga ili nešto važno. Želimo da znamo i tako da to znanje prosto imamo i posedujemo kao predmet ljubavi nezavisno od ljubavi prema predmetima. Znanje volimo i kao nešto što nam koristi da ostvarimo, neki cilj, dobijemo nešto i postanemo bogatiji i moćniji jer volimo bogatstvo i moć. Zatim, postoje ljudi koji vole da poseduju znanje, da ga imaju, gaje i neguju. Da ga čuvaju i brinu o njemu. Da ga slažu, kolekcioniraju. Kada takvog čoveka pitamo da li znaš, on nam kaže da imam to kao znanje. Oni ne smeju da sebi dozvole da dođu u nepriliku da ne znaju ono što vole kao znanje koje imaju. I u jednom i u drugom slučaju znanje ima neku posebnu vrednost i svetost. Posebna vrsta je da se voli da se zna zbog dolaženja do znanja kao takvog. Zapravo ova poslednja vrst ljubavi je, na neki način supripadna samom saznanju ili bolje samom saznavanju koje dovodi do znanja nezavisno na to šta je sa tim znanjem u

znamo sve o nečemu, nego da se zna predmet kao celovitost. Ako se okrenemo našem „želeći“, onda možemo konstatovati da postoji, poput ljubavi i žudnji, drugih osećanja, mnoštvo želja i ne-želja tako da teško možemo nabrojati i razvrstati.

Želje su u vezi sa našim potrebama i izazovima. I pored mnoštva želja, ono što je u vezi sa svakom od njih je znanje. Ono je neophodno da se odrede ciljevi zadovoljenja i ostvari realizacija. Želje i potrebe trebaju znanje o predmetu i umeće ostvarenja. Znanje se u tim situacijama, nezavisno od vrste, realizuje saznavalačkim postupkom.⁴ Prosto je nezamislivo da nešto možemo ostvariti bez ikakvog znanja. Bez znanja nema ničega preko osim same puke prisutnosti i uklopljenosti u okolinu. Onda važi da se znanjem zadobija sve. „Želeći“ je tek preko „znanja“ upućeno na sve u smislu i onoga što se hoće i kao celovitosti.⁵ Želja, u opštem smislu zahvaljujući znanju, predstavlja težnju do onoga „sve“. Možemo zaključiti da i „želeći“ i znanje „otvaraju“ „sve“ ali tako da je „sve“ u znanju, a opet ako nešto „znamo“ onda je „to nešto“.

Izgleda da je „tajna“ i da kažemo rešenje „kako i zašto želimo da znamo sve“ (ali i zašto volimo i žudimo) u ovome „sve“. „Sve“ se iz „znati sve“ pokazuje kao da je nešto jer se stalno ispostavlja. Letimičan pogled na jezičku situaciju nam to čak i potvrđuje. Potvrđuje njegov ontološki status – „da jeste“. Dakle, ne jezičko-logički već onto-logički. Od pridevskih zamenica („sav/sva/sve“) postaje imenica ili oblik „sve“ (nom. jd. sr. r.), koji kao imenica upućuje da nešto imenuje. To jest, i jezički i saznavno se „sve“ upotrebljava kao nešto samostalno i predmetno ili ono što kao takvo težimo da znamo. To imenovano može biti „sve što...“, „sve ono...“, „sve to...“ čak produkujući imenično kao postojeće: sve-t, sve-mir, sve-st, sve-to, sve-tlost, sve-moć, sve-opštost, sve-sadašnjost itd. Moramo se izgleda skoncentrisati na preostale pojmove u našem pitanju na: „kako“ i „zašto“ jer očigledno da je „sve“ stalno kao „nešto“. Prosto je neverovatno da želimo nešto kao sve da znamo a da njega nema. Ko to može reći da „sve“ ne postoji, a da ga bar prethodno saznavno ne ispostavlja?⁶

Kada kažemo „kako“ ne mislimo na proceduru, metod saznavanja i znanja, već na to kako je „znanje“ povezano sa ovim „sve“. Rekli smo da su u uskoj, skoro sinonimnoj vezi, te ih u tom smislu treba razvrstati. U odnosu na pojam „kako“ možemo reći da postoje sledeći načini ili kombinacije „znanja“ i „sve“: „znanje o

smislu posedovanja, koristi i sl. Ovde imamo savršeno poklapanje znanja i koristi u smislu da je samo dolaženje do znanja korist. I što je, takođe važno ovakva ljubav prema znanju nije ograničena na neku vrstu i na samo posedovanje znanja, već je neograničena i tako upućena na znanje o svemu.

⁴ Mi nećemo ulaziti u proceduru objašnjavanja saznavalačkog postupka. Možemo samo konstatovati da je saznavanje složeni fenomen koji se sastoji od saznavanja i znanja. Saznavanje se odvija preko formi ili funktora saznavanja, poput: oseta, opažaja, predstava, mišljenja i znanja. Svako saznavanje podrazumeva neko već stečeno znanje.

⁵ Erih Rotaker u tom smislu kaže: „Životinja ima svoju čvrsto odmjerenu okolinu. Ona shvata samo ono što joj je biološki na bilo koji način važno i što joj nije važno; čovjek je, međutim, *otvoren prema svijetu*, on može shvatiti sve. Životinja ima *okolinu*, čovjek ima *svijet*.“ (Rothacker, 1985: 31).

⁶ Žil Delez u razmatranju Fukoovih stavova povodom znanja kaže da za Fukooa: „...nema ničeg pre znanja, ...Sve je znanje...Znanje je biće, to je prva figura bića...Svet je isto tako i znanje.“ (Delez, 1989: 56, 113, 115, 125).

svemu“, „znati to sve“, „znati sve o nečemu“ i „znanje o takvom sve“. Gledano teorijsko-saznajno i iz perspektive kombinatorike ne bismo mogli da navedemo još neku mogućnost.

Sledeći i poslednji pojam „zašto“ je sa karakteristikom koja upućuje na razlog. Videli smo napred razloge u odnosu na razne naše potrebe, žudnje, želje, ljubavi i ulogu znanja u tim pojedinačnim slučajevima. Njih možemo da svrstamo u: „znati sve o nečemu“ i „znanje o takvom sve“. Jer, „znati sve o nečemu“ i „znanje o takvom sve“ odnosi se na pojedinačne predmete, njihove veze, odnose, na događaje itd. To je znanje koje se može okarakterisati kao „znanje da“, „znanje o“, „znanje kako“ (videti: Hemlin, 2001: 101–102). Ovo je veoma široka lepeza znanja koja ima različitu svrhu od one praktične do teoretske. „Znati sve o nečemu“ i „znanje o takvom sve“ je ograničeno znanje na konkretno nešto, nešto kao predmet, pojavu, događaj, odnos i tome slično. To je znanje koje je akumulirano u nauci, svakodnevlju. Ono je grupisano i sistematizovano bar kada je nauka u pitanju.

Veza „znanja“, „sve“ i „zašto“ najbolje je iskazana u drugoj kombinaciji: „znati to sve“. U tom odnosu „znanje“ se pojavljuje kao čisto saznajna i gnoseološka stvar, dok je predmet saznanja jedino i samo „sve“, tj. u krajnjem ontološkom smislu ili ontološka stvar. Potpuno se „izoštava“ i „svodi“ na krajnji odnos „znanje“ i „sve“. Prosto izgleda da ako nađemo razlog ili ono „zašto“ u ovom slučaju, mi smo onda rešili sve ostale. Reč je o gnoseološkom i ontološkom „holizmu ili razlogu svih razloga.

Dakle, svrha „znati to sve“ je iz pravca definitivnog određenja razloga i sazajnih i ontoloških. To jest, zašto želimo da znamo „to sve“ vrhuni u znanju metafizike ili ontologije a u krajnjoj liniji izvesnosti. Prvo što je izgleda izvesno jeste: znati = jedno = sve ili „znati jedno kao sve“. Prosto, „jedno je sve“ i „sve je jedno“. Ono se pojavljuje kao imenično, na primer: sve-t, sve-mir. Međutim, ova predmetnost nije empirijska nego metaempirijska ili gnoseološko-ontološko jedinstvo je metaempirijsko. Reč je o metaempirijskim stavovima koji idu sada ka metaempirijskim ili transcendentnim „predmetima“ kao što su: svet, bog, ideja, materija, duh itd. Oni čine oslonac – ono na čemu se „sve“ kao imenica oslanja. Kada kažemo: Sve je bog. Sve je duh. Sve je materija – imamo utisak da znamo i govorimo o nečemu predmetnom ili stvar-nom a da ono „jeste znano“, tj. da nas znanje osigurava.

Osiguravanje je u stvar-nom kao izvesnom. Tako stvarno u sebi nosi ono stvar ili realno (res) i kao postojeće biva uzrok i razlog saznanja i suprotno znanjem to sve kao stvar postaje stvarno.⁷ Govorimo o sazajno-ontološkom „prelivanju“. Međutim i opet „to sve“ ima određenost koja nije puki zbir svega onoga što čini „to sve“,

⁷ Na to upućuje i Kajica Milanov: „Nešto se o nečemu može saznati samo u saznanju i samo pomoću saznanja, neka osobina se može pridati nečemu samo saznanjem te osobine i saznanjem njene pripadnosti nečemu.“ (Milanov, 1937: 205). Stvarnost se mimo saznanja ne može konstatovati, jer se bez njega ne može pridavati nikakva osobina – ona se mora saznati. Gnoseološki gledano, skoro kantovski čini se, stvarnost je data samo sa saznanjem. Pitanje: „Da li je nešto takvo stvarno?“ je sazajno pitanje. Pitanje: „Da li nešto postoji?“ nije gnoseološko. Tek kada kažemo „da nešto postoji tako i tako“ pojavljuje se ono stvarno, čak i kao naše pitanje: „Stvarno tako postoji?“

jer obratno ga onda ne bi znali, već bi bilo puko „znati sve“. „Znati sve“ je manje od „znati to sve“ za „to sve“. Zaključak bi bio da nas čitava stvar utemeljuje na način „znati to sve“, ali opet kako? Primećuje se da je ovaj deo objašnjenja dosta slabšašan i više zbrkan nego jasan. Ali kako i da bude jasan kada zahteva iskorak iz „znati to sve“ a da ga ne možemo valjano učiniti. „Bruji“ da želimo da „znamo to sve“ a da te „buke“ ne možemo da se rešimo. Hajdegerovski gledano stvar je u jeziku, a već smo i napred konstatovali da „sve“ „doživljava“ jezičku transformaciju.⁸ Kada kažemo „znamo to sve“ onda se sigurno u tom „brujanju jezika“ sve objedinjuje, i stvari i mi i znati i sve. „Jezik govori, tako što nas poziva u sebe“ jer u njemu odzvanja „znati to sve“. A opet šta to jeste „to sve“ i otkuda ta „buka“? Šta bi od nje bilo bez znanja – znanja buke? Nije li buka uvek već znanje?

Izgleda da prva vrsta znanja nudi izlaz jer je neomeđena i ne pati od određenja te je sam naziv zapravo tek određenje: „znanje o svemu“ jer podrazumeva i ono o „svačemu“. Ono prosto relaksira posle prethodne „muke“. Možemo govoriti o nekim vrstama ovog znanja (i već smo napred oko „voleti“ naveli neke primere) ili odgovara i na pitanja „kako?“ i „zašto?“ u smislu: „znanja radi znanja“, „učenosti radi učenosti“, „znanja iz znatiželje“, „interesovanja“, „takmičenja“ ili „igre“, „dokolice“ itd. Međutim ovim razvrstavanjem se opet ne vidi jasna svrha ove vrste saznanja, osim da je izazov ovo „sve“ ali tako neodređeno da se često dodaje i „svašta“. Ono se zato i imenuje kao „znanje o svemu i svačemu“ ili bolje „sve i svašta“ pri čemu je ovo „svašta“ ono relaksirajuće. Šta bi tek bilo da nismo u mogućnosti da kažemo „svašta“. Da prosto možemo da prekinemo onu kontinuiranu buku oko „to sve“.

Izgleda da ova vrsta znanja ponajviše koincidira sa saznajnim porivom ili „nagonom“, „žudnjom“ i „željom“ koji po sebi rekosmo nije ograničen. To nisu znanja radi neke koristi, kao niz teorijsko-praktičnih znanja rad opstanka ili smisla već znanja iz čiste znatiželje, poriva, žudnje i sl. Svrha je opet „znati sve“. I ovo „sve“ izmiče ali nema brige oko toga. Ono samo ide napred u pravcu da se „zna sve“, ali u prekidima i diskontinuitetu. Neosporno je da ova vrsta znanja na neki način prisustvuje i u ostalim vrstama. Odgovara nečemu što bi se moglo nazvati „osnovnom prirodom saznanja“ ili „da saznanje saznaje“, te kao takvo intendira sa svrhom ili radikalnije ima svrhu u samom sebi. Najpre izgleda da pripada sferi svakodnevnog saznanja, mada i to nije potpuno tačno, jer svakodnevno znanje i ako je najmanje sredeno i sistematizovano (u njemu nema korelativnosti i ono je više praktično znanje) nije u toj meri raspršeno kao „znanje o svemu i svačemu“. Za razliku od svakodnevnog znanja, „znanje o svemu i svačemu“ pripada, ali ne koristi životu na način svakodnevnog znanja čija je svrha u „dobrobiti“. Čak, pošto je diskontinuirano, rasplinjuje, dezintegriše, rastače čoveka i troši njegovu snagu u nešto što se nezna šta je osim puke želje i žudnje da se „zna sve i svašta“. Pre bismo mogli da ga okarakterišemo kao „raspršujuće“ ili „disperzivno“ nego „sakupljajuće“ i „sačuvavajuće radi dobrobiti“. Zbog toga i nije sistematizovano, a pošto nije sistematizovano ne pripada ni jednom

⁸ Podsetimo se: „Od pridevskih zamenica (’sav/sva/sve’) postaje imenica ili oblik ’sve’ (nom. jd. sr. r.), koji kao imenica upućuje da nešto imenuje i jezički i saznajno upotrebljava se kao nešto samostalno ili ono čemu težimo da znamo“.

saznajnom sistemu te ni filozofskom kao što je slučaj sa „znati to sve“. Ostale vrste znanja su sakupljajuće, što odgovara samoj prirodi saznanja da „svodi“, „uređuje“, „ograđuje“, „sačuvava“ i time nužno teži ka sistematizaciji kao konsekvenci.

Znanje može biti znanje ako pripada nekom sistemu saznanja ili nekom sistemu koga opet moramo znati.⁹ „Znati sve i svašta“ izgleda tome izmiče. Ova vrsta saznanja samo „koketira“ ili koristi sistematizovano znanje, a da samo ne potpada pod njegov rezultat kao dostignuto i novo znanje. „Znanje o svemu i svačemu“ nema dugoročne ciljeve već se završava sa momentom realizacije. Nije sistematizovano a to znači i da nije istinito, nije cilj izvesnost već je singularno kao takvo. Ono jeste cilj po sebi, da čak i ne korenspondira niti sa istinom niti sa izvesnošću. Prosto sliči dečijim porivima ili nekakvoj igri.¹⁰ Ako uzmemo neke primere iz korpusa „znanja o svemu i svačemu“, recimo: da želimo da znamo kako živi neka kraba u moru, zašto je paradajz crvene boje i tome slično onda ne vidimo nikakav problem u odnosu na izvesnost i pitanje istine. Čak je i na pitanja iz korpusa znati sve do „znati to sve“ takođe indiferentno i neveritativno, ali sa određenim odnosom kao prema svemu ostalom. I baš oko toga nastaje problem.

Bliski su „znanje o svemu (i svačemu)“ sa „znati to sve“. Njihovo zajedničko obeležje da su i jedno i drugo usmereni na celinu podrazumevajući parcijalnost na različite načine. Dakle, „znanje o svemu (i svačemu)“ je celokupnost svega i svačega ili bez ostataka i „znati to sve“ je takođe bez ostataka. Međutim, ona jedno drugo obuhvataju. U „znanju o svemu i svačemu“ je ili bi trebalo da bude uvršteno i znanje onoga „to sve“. Mi želimo da znamo sve o tome i tome, te otuda i ono sve. A opet „to sve“ odlučuje o „znanju o svemu i svačemu“, kao i u odnosu na ostala parcijalna znanja ili „znati sve o nečemu“ i „znanje o takvom sve“.

Međutim dosta toga zajedničkog u odnosu na „sve“ između „znanja o svemu (i svačemu)“ i „znati to sve“, a pre svega u neograničenosti, nije ipak garant blisko-

⁹ Sledimo Liotara samo delom, da se: „Znanje uglavnom ne svodi na nauku“, ali ne „...čak ni na saznanje“. Da „...znanje nipošto ne podrazumeva samo neki skup označavajućih iskaza, u njemu su i ideje umeća, veštine življenja, veštine slušanja“, itd. „Reč je prema tome o izvesnoj kompetenciji koja nadilazi određivanje i isključivu primenu kriterijuma istine.“ (Liotar, 1988: 34, 35). Dakle, nauka nije jedini sistem znanja, ima ih više, te da i ostale vrste kompetencija koje nabroja Liotar: „...kriterijum efikasnosti (tehničke kvalifikacije) pravda i/ili sreća (etičke mudrosti), zvučne i hromatske lepote (auditivne i vizuelne osećajnosti) itd.“ (Isto, str. 35.) takođe podrazumevaju saznanje da bi se uopšte došlo do znanja. Jer se mora praviti razlika između: „...da se nešto spozna, da se o nečemu odluči, da se nešto proceni, da se nešto izmeni...“ (Isto, str. 35.), ali je sasvim jasno da i ono što ne spada u čisti saznajni akt mora računati na saznanje da bi se došlo do znanja koje će to omogućiti ili se na taj način „objektivizovati“. „Objektivizovano saznanje“ je u primenjenom znanju, a to umeće zahteva takođe jedan saznajni postupak kao integralnu stvar koliko god se činilo da mi postupamo po navici, spontano itd. „Objektivizovano saznanje“ je ono što Karl Popper podrazumeva pod „trećim svetom“ (Videti, Popper, 2002: 102 i 146).

¹⁰ Blohovski rečeno: „Dete poseže za svačim, ne bi li našlo šta misli. Opet sve odbacuje, nespokojno hoće saznati, a ne zna šta.“ (Bloh, 1981: 23).

Čovek želi da zna najvećim delom zbog istine. To jest, zbog istinitog znanja kao takvog, jer znanje je znanje, bar je oduvek važno ako je istinito. Međutim, ovde se, u vezi sa istinom otvara veliki i nerešivi problem u odnosu na pitanje šta je istina. Tako da istinu treba, u ovom slučaju, uzeti kao nešto što je, da kažemo, poznato.

sti. Izgleda da je ta blizina čak razlog „netrpeljivosti“. Ovakva „netrpeljivost“ nije izražena kod para „znati sve o nečemu“ i „znanje o takvom sve“, čak je obratno kod njih izražena težnja za što većim poklapanjem i bliskošću. Tako, baš zbog blizine filozofsko, kao sistemsko saznanje usmereno na „znati to sve“, ne trpi „znanja o svemu i svačemu“. Zato je, s jedne strane u vremenu i bilo negirano od filozofa, a sa druge pokušavalo se da bude sređeno, na primer u vidu enciklopedija ali bez uspeha. Bez uspeha jer ne podnosi sisteme i institucionalizaciju, već ih svojom singularnošću čak anulira kao znanja u trajanju. Opet, s druge strane, kad god je „znati to sve“ stagniralo, pojačavala se dominacija „znanja o svemu i svačemu“. Ovaj odnos se može jasno detektovati i pratiti u istoriji. Istorijskim tokom se takođe otvara mogućnost nekakvog odgovora i na naše generalno pitanje sadržano u naslovu: „Kako i zašto želimo da znamo sve?“. Tako, ako nismo imali nekog velikog uspeha iz pravca problematskog određivanja pojmova, možda će biti boljih rezultata u istorijskom.

Čini se da je Heraklit među prvima govorio našem „sve“ želeći da ga odredi i čak u tome kritikovao „znanje o svemu i svačemu“. „Mnogoznanje ne uči razumu jer bi naučilo Hezioda i Pitagoru i nadalje Ksenofana i Hekateja“ (Diels, 1983: Heraklit, B 40). Heraklit govori o „znanju o svemu“ ili o „mnogoznanju“, „sveznalaštvu“ koje nije dobro zato što „ne uči razumu“, „pameti“ tj. ne čini ljude dobrim i mudrim, već više nerazumnim. Jer šta su puke: znatiželje, porivi, žudnje, umišljenosti ako ne nešto nazovimo ga iracionalno. Generalno gledajući do danas važilo je slično shvatanje, da sveznalaštvo ovakve vrste – „znanje o svemu i svačemu“ i nije neki kvalitet, već samo žudnja da se sve o svemu zna. Bliže da nema nekog smisla. Ljudi nisu cenili, čak im se čine komičnim oni koji pokazuju želju (znatiželjnici) da znaju sve i svašta do onih pokušaja koji to žele ne uviđajući nešto što je tu pred nama prisutno. Ni „lutanje“ u daleke predele i metavisine za shvatanjem onoga „sve“ ili „to sve“ kao nešto jedno. Setimo se samo anegdote sa Talesom, čovekom koji je prema podacima bio veoma praktičan i znalac te vrste i njegovim padom u neku rupu ili bunar dok je želeo da gleda nebo.¹¹ Ono je i zabranjivano sa pozicije postojanja gotovog i istinitog znanja „o tome svemu“. Na primer ni jedna dogmatika ne dozvoljava sveznalaštvo. Opet to pokazuje da je takvo znanje, nezavisno od svega drugog, prisutno kod ljudi kao želja da „znaju sve i svašta“.

Vrsta znanja „znati to sve“ kao znanje apsolutne celine, smatrala se vrednijom od sveznalaštva ili „znanja o svemu i svačemu“ ali na način da se odredi kao sigurno znanje. To ne može biti puko znanje radi znanja nečega da bi se opet krenulo ka nečemu drugom. Sa tim se slaže i Heraklit, što se može videti iz njegovog stava da je „jedan logos“, jedna istina i da je on zajednički za sve, a da „... ipak većina živi kao da ima vlastitu moć rasuđivanja“ (Isto, A 133.) Gledano statistički kako vremensko istorijski, tako i geografski prostorno mnogo je dominantnije i vrednije odrediti „to sve“ ili znati „to sve“ nego imati „znanje o svemu i svačemu“. Mnogo je vrednije

¹¹ Podsećanja radi, Diogen Laertije kaže sledeće: „Priča se da je jednom, kada ga je neka stara žena izvela iz kuće da bi posmatrao zvezde, pao u jarak, i dok je vikao, žena je rekla: 'Pa ti, Talesu, nisi u stanju da vidiš ono što ti je pod nogama, pa kako misliš da ćeš znati sve o nebu?'“ (Laertije, 1979: Knjiga I, 34).

imati stav o nečemu i obuhvatiti nešto u celini nego znati u vidu detalja i bez nekakvog reda. Kod starih Grka je veći period u dominaciji ovog znanja, nego „znanja o svemu i svačemu“ i ako Grci kao narod važe za radoznale. U srednjem veku je takođe vladalo „znati to sve“, nego o svemu i svačemu, čak je ovo znanje proglašavano za jeres. Tek u renesansi imamo značajno povećanje interesovanja za „znanje svega i svačega“. Ovo interesovanje će veoma brzo biti preovladano metafizikom i „znati to sve“, kao i pokušajima enciklopedijskog oblikovanja „znanja o svemu i svačemu“.¹²

Danas, recimo, sa krajem metafizike ili stagnacijom „znati to sve“, „znanje o svemu i svačemu“ postaje sve prisutnije. Samo na prvi pogled izgleda da je uslovljeno i ograničeno društvenim mrežama, sredstvima informacija, politikom itd., međutim suštinski ono uslovljava celokupni globalni sistem. „Znanje o svemu i svačemu“, naravno ne izuzimajući „znati sve o nečemu“ i „znanje o takvom sve“, dominira tako što je samo sebi svrha ili još bolje samo sebi važno. Ono raste, buja i guta sve vrste znanja. Nameće sebe u stalnim nagomilavanjima, čak i u odgovoru na pitanje: „Kako i zašto želimo da znamo sve?“ Odgovor je karakterističan tako što i „znati to sve“ nije izgubljeno. Nije izgubljeno već vrednosno „rastočeno“ na manje celine, „pluralistično je“ i „demokratsko“. Te manje celine nisu neke nove naučne discipline, već reklo bi se predstavljaju znanje „fraktalnog“ tipa u smislu da je deo isto što i celina – deo „čudnog atraktera“. „Fraktalno“ je svako konkretno, singularno znanje o nečemu. To je ona neverovatna situacija gde u najobičnijem novinskom članku, melodiji na radiju, konzervi tunjevine, zalasku sunca, hodanju pingvina mi osetimo i doživljavamo celinu kao sve, mi znamo celinu. Kažemo „e to je to“, da bismo sledećeg trenutka bili obuhvaćeni nekom drugom „mini celinom“ ili fraktalom.

Dok u svim tim „trenutnim celinama“ „znanja svega i svačega“ stoji osećanje ispunjenosti i sve većeg i stalnog „konzumirajućeg“ ispunjavanja, a da kao takvo ne pripada nekoj „velikoj utopiji“ koju ostvaruje ili u svakom obliku i trenutku njegovog ispoljavanja nije više velika utopijska ideja već „mini utopija“, dotle „znati to sve“, sada vrednosno dezavuisano, stoji nekako na horizontu kao rezignirani pokazatelj „katastrofičnosti“. U dečjem maniru kao da kaže: „Videćete vi!“

Literatura

- Bloh, E. (1981). *Princip nada*, I. Zagreb: Naprijed.
- Delez, Ž. (1989). *Fuko*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Diels, H. (1983). *Predsokratovci*, I. Zagreb: Naprijed.
- Ejer, A. (1998). *Problem saznanja*. Beograd: Plato.
- Hemlin, D. (2001). *Teorija saznanja*. Nikšić: Jasen.
- Laertije, D. (1979). *Životi i mišljenja istaknutih filozofa*. Beograd: BIGZ.

¹² Interesantno je to sa enciklopedijama i čak i sa institucijama i sistemima znanja kao što je naučno. Sve je više enciklopedija te tako potpadaju pod „znanje o svemu i svačemu“. Sve je više naučnih disciplina i institucija i za njih važi dijagnoza kao za enciklopedije.

- Liotar, Ž-F. (1988). *Postmoderno stanje*. Novi Sad: Bratstvo-jedinstvo.
- Milanov, K. (1937). *Osnovni problemi teorije saznanja*. Beograd: Geca Kon.
- Popper, P. (2002). *Objektivno saznanje*. Beograd – Paideia, Podgorica – Cid.
- Rothacker, E. (1985). *Filozofska antropologija*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Russel, B. (1982). *Granice filozofske spoznaje*. U Zborniku *Čemu još filozofija*, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb.

Srboljub S. Dimitrijević

„WHY AND HOW WE WANT TO KNOW EVERYTHING?“

Summary: The real distinction has been made, it looks for characteristic and reasons of „knowledge of everything“ and „knowing to everything“, because they are not the same. The intention is to show that this difference is not ontological but gnostic. Both of them are types that belongs to gnostic-epistemological line or objects of cognition and knowledge, rather than existence. The problem of purpose lies in cognition. If we ask ourselves what is the possibility or feasibility of „knowledge of everything“, it's been limited to what is called omniscience or possession of knowledge about anything and everything. Then there was encyclopedic knowledge, and finally the Internet. Encyclopedic knowledge as knowledge of everything was aspired to become apprenticeship of knowledge about everything that insist on arranging skills. It turned out not to be possible because the Encyclopedia split into lots of encyclopedias. The internet is not a science but a transition between omniscience and encyclopedic knowledge. In the meantime, after centuries of domination „know everything“ was lost in the rampant „knowledge of all things“. However, there is a question if this was true or was it inferred by acting from „the background“ or in any other way.